

Győri László

Rossz órák árnyéka

A hátországi plakátragasztóból

(Részlet)

Vágjunk a közepébe!

Nagyalásnyi Vilmosnak hívnak, a főváros Szentlászlónak hívott kerületében élek 1994 óta, szeretem is, nem is, a feleségem állandóan el akar költözni innét, mert ritka ronda gyárkerület, főleg gyárakból meg raktárakból áll, van itt nagy, híres gyógyszergyár, nem is egy, különben tiszta panel, foltokban meg szép kertváros, de hát mi se nem panelben, se nem családi házban élünk, egy százéves polgári házban, amely ki tudja, miért, de egyszer idekeveredett; a környék csendes, de gyatra, elég sok szegény ember él benne, leromlott, ócska házak vesznek bennünket körül, a kerületen a rendszerváltozás nem lendített semmit, innen nem lehet lakást cserélni, ide nem akar költözni senki, évek óta nem tudjuk eladni az otthonunkat, hogy valahova beljebb, mivesebb, meghittebb városrészbe tegyük át az életünket.

Tavaly hetvenéves lettem, már nehezen mozdulnék ki, feleségem sohasem tudja, hogy mit szeretnék, hát akkor mennék-e, maradnék-e, és én magam sem tudom, hányadán állok magammal. Megmondom őszintén: hetvenévesen állok magammal, nincs már semmi bajom a világgal, amire azonban egyszer még muszáj visszatérnem; viszonylag jó nyugdíjam van, ki tudjuk fizetni a rezsit, hétvégéken jól bevásárolunk, a feleségem éppen a minap mondta, hogy ezután csak a legjobb kávé hajlandó hazahozni, igen jószerivel azt is megengedhetjük magunknak. Vége a rossz kávénak, a gyöngye borokról, a gyöngye italokról nem is szólva; életünk vége felé nem fogunk spórolni, a fiak úgyis csak elherdálják, amit rájuk hagynak a szüleik. – Ne spórolj, úgyis megdöglesz! – így beszélnek a fiak, s mi halljuk az intelmet, ezután válogatott, finom kávé iszunk. Igaza van a feleségemnek, akár intelem nélkül is, mindenféle gyerekekre való tekintet nélkül jöjjön a nemes kávé! Élünk úgy, ahogy szeretnénk!

Elvégre elmúltam hetvenéves, minek kuporgatni. Amikor úgyis elég bajom van magammal. Ez a baj egyáltalán nem függ össze a pénzzel. Azzal függ össze, amivel egész életemben foglalkoztam, az irodalommal. Ha már belevágok a dolgok közepébe, mindjárt el kell mondanom, azon kívül, hogy Nagyalásnyi Vilmosnak hívnak, eddig valami tíz egynéhány könyvet írtam, ilyet-olyat, főleg verseket, de prózát is, és most térek vissza arra, hogy semmi bajom a világgal, mert igenis elég sok bajom van a világgal. Hiába írtam én, mire vittem? Ha mérleget készítek, nem valami fényes az eredmény, se ide, se oda nem tartozom, azt, hogy jó költő lennék, még sohasem írták le, jó, jó, egyszer-egyszer, de igazából ismeretlen költő, ismeretlen író vagyok.

Egyszer valami előadás után még ácsorogtunk, beszélgettünk egy kis színház előtt, ismerősökkel, egy nőt azonban addig még sohasem láttam, bemutatkoztam hát neki. – Ismerem, hogyne ismerném, tudom, hogy ki, olvastam a verseit. – Komolyan ismer? – Persze. – Hihetetlenül hangzott, hogy az emberiségből ismer valaki. – Ne mórlikáld magad! – mondta a feleségem. Azóta ehhez tartom magam, pedig valóban kishitű vagyok, amit azonban soha, semmi körülmények közt nem szabad bevallanom. Másoknak, de magamnak miért ne vallanám be. Rossz óráimban egyfolytában gyötör, és rossz óráim árnyai most nagyon nagyra nőttek, mit bánom én, ha ajtót nyitok belső titkaim előtt, ma már nem sokat számít.

Noha minden valamihez képest. A fény valamihez képest. A nyitás valamihez képest. A jó is valamihez képest. De hol van a képest önmagában? Ha megtalálnánk önmagában, elmúlna minden képest. Képest

vagyunk, és képest is leszünk örökké. Ha majd eltűnik a képest, akkor válok képest nélküli önmagammá, sőt mi több: egymagammá.

Árnyékban maradtam, sohasem tüntetett ki különösebb rokonszenvével az irodalom, az „olvasóközönség”, a kritika. A kutya se veszi a könyveimet. Megjelentetett egy kiadó, és én egy újabb könyvvel próbálkoztam nála. Mérleget készített: csak százötven példány kelt el, hiába, nem vagy piacképes. Megjegyzem, a százötven példányból százat én vásároltam föl, és pazaroltam el boldognak-boldogtalannak, igazi vevőm tehát csak ötven volt, nem valami nagy eredmény.

József Attila talán ezerkilencszázharmincöt elején írt egy kis tanulmányt *Munkanélküli írók táppénzen* címmel. Sohase jelent meg, mármint hogy életében. „...valószínűleg ahhoz a vitához kapcsolódik, amelyet a polgármesteri hivatal XIV. ügyosztálya hívott össze (1934. dec. 15 – 1935. jan. 11.). Ennek a többnapos (többhetes!) értekezletnek előadója Zakariás András, akkori fővárosi tanácsjegyző számolt be az író-nyomorról és tett javaslatokat a külföldi irodalom megadóztatására. (...) A könyvkiadók képviselői azonban a javasolt intézkedéseket nem voltak hajlandók megtenni; s az értekezletsorozat lényegében eredménytelen volt.”

Zakariás András azt mondta 1934-ben: „... az első feladat a selejtes külföldi irodalomnak és a ponyvának kiszorítása és ezzel, valamint az olvasóközönség nevelésével életlehetőség teremtése a magyar irodalom számára. Ezért meg kell találni a módot annak elérésére, hogy a kiadók a külföldi könyvek után bizonyos számú magyar könyvet adjanak ki és hogy a külföldi ponyvairodalom után oldal- vagy ívfillérek formájában bizonyos összeget fizessenek a magyar írók jóléti intézményei számára.”

József Attilának a *Medvetánc* című válogatott verseskönyve éppen ekkoriban, 1934 decemberében jelent meg a Révai kiadásában. Huszonkilenc éves. Valószínűleg boldog, aztán hallja: ankétot rendeznek az írók ínségéről. Ő is nélkülöz, s kibírja, hogy ne jegyezzen föl magáról semmit, magasabb szempontból nézze az írók nyomorát. Nem kér az intézményes segítségől. A legnagyobb lelki nyugalommal sírhatná el a bánatát, és nem teszi. Elmefuttatása tökéletesen hideg, személytelen. Sőt ennél is több: egészen elképesztő.

Ahogy én József Attilát követni tudom: a magyar írók amiatt nyomorognak, mert nem írnak olyan műveket, amelyek megfelelnének a fogyasztók szükségleteinek. „Az írók, a tehetségesek, egy kicsit önmagukat is megvizsgálhatnak, hogy miért nem kapós az árujuk. Az irodalom is termelés, társadalmi szükséglet kielégítésére szolgál s az már nem elegendő, hogy egyesek tetszését megnyeri a munka.” „Az írók”, folytatja, „kivonták magukat az életből”, áléletet élnek. Ahelyett, hogy „visszavetődnének” az életbe, s főlzabadítanak az emberi ösztönöket, s olyan műveket alkotnának, amelyek a szabad emberi léte fogalmazzák meg. S megismétli: az írók „Kivonják magukat az életből s az élet kivonja őket magából.”. Nem az írókat, az álírókat, az álnyomorgókat kell jutalmazni, hanem a műveket, azokat, amelyek társadalmi szükségletet elégítenek ki. Persze, van egy kitétele: „Tessék kivívni a nagyobb szabadságot, tessék megszüntetni a gazdasági válságot, tessék szaporítani a nemzetet, tessék művelni a népet, s a kiadók számára tessék olyan helyzetet biztosítani, melyben érvényesülhetnek a kapitalizmus törvényei.”. Ha társadalmi szükséglet–mű–közönség egymásra talál, akkor a nyomorgó írókon nem kell intézményesen segíteni, a kapitalizmus törvényei minden további nélkül, elkerülhetetlenül segítenek rajtuk.

Eszerint nekem is önvizsgálatot kellene végre tartanom, s rá kellene ébrednem, hogy az én műveim semmiféle társadalmi szükségletet nem elégítenek ki. Fölösleges, naponta ráébredsznek, a társadalminak képzelt szükséglet nem az énáltalam képzelt szükséglet. Én ilyen verset írok, a társadalom olyan után kapkod.

Arról nem beszélve, hogy a könyveimért egy fillért sem kapok, nem utazhatom be a honoráriumomból Európát, még csak egyetlen várost sem, ahogy nagy boldogok olykor megtehetik. Nem mintha egyedül

volnék vele, van egy barátom, merő panasz, minden évben megjelenik egy-egy könyve, és egyikről sem írnak soha, pedig jó műveket tesz le az asztalra, csak valahogy nem kapós, nem kapja meg a kritikáktól, amit megérdemelne, hiába sóvárog, lent hagyják a porban, pedig föl szeretne szállni, hagyján, egyedül az irodalom élte, az irodalom tölti el egész bensejét.

Mindig volt szabályos kenyérkereső foglalkozásom, dolgoztam, csak szabad időmben írogattam, a verskészítést csak második mesterségemnek tekintettem, noha az én benső, igazi célom az irodalom volt örökké.

Van egy ismerősöm, egy műegyetemet végzett mérnök, ötvenhatban az Egyesült Államokba menekült, a hajón bűvészmutatványokkal szórakoztatta az utasokat, amiért a kapitány kisebb-nagyobb összegekkel jutalmazta. Gyerekkorában a híres magyar bűvésztől, Corodinitől tanulta első trükkjeit, Amerikában először nem is a szakmájából élt, mulatókban lépett föl, csak később talált magának mérnöki állást. – Prágában voltam egy bűvész világtalálkozón – mesélte, amikor meglátogatott bennünket. Kis dagadt, kövér emberke, a szemfényvesztőt nem ilyennek képzelem az ember, kételkedtem is benne, és addig-addig nyaggattam, amíg nagy kelletlenül egy pakli kártyát kért, válasszak ki egy lapot. Természetesen – ahogy az egy bűvészhez illik – rá se pillantott, berakta a többi közé, megkeverte, összecsapta a tömböt, s fölrakta a szekrény tetejére. – Vedd le, nézd meg a legalsó lapot! Az volt? – Az! – Hát te csakugyan bűvész vagy, de milyen bűvész? Nem az a mesterséged, nem abból éltél. Úgy lehetne mondani, ha köznap értelemben nézzük, hogy amatőr vagy? – Micsoda?! – hördült fel. – Amatőr?! – Ne haragudj – próbáltam csitítani –, az amatőr nem rosszmájú, lekicsinylő, vállveregető kifejezés, csak azt jelenti, hogy nem tisztán ebből éltél, nem ezzel jártad a világot. Nem azt akartam vele mondani, hogy csak félig-meddig értesz hozzá, csak azt, hogy más volt a fő foglalkozásod. – Amatőr!?! – dohogott. – Amatőr! Még hogy amatőr! – Egy életre megsértődött rám, még évek múlva is, minden előzmény nélkül odavágta, hogy tudjam, az olyan emberről, mint én, megvan a véleménye: – Amatőr! – Vérig sértettem vele, nem bocsát meg soha.

És most elegendem van az én amatőrségemből. Most, hogy már jó esztendeje újabb verseskönyvem jelent meg, és eddig csak egyetlen hetilap adott róla hírt, különben semmi mozgolódás nincs körülötte, a hézagot már aligha tömik be, nem csoda, hogy elegendem lett az irodalomból. Még nálam jóval nagyobb is megesett. Följegyzik róla: „Az értetlen kritika elvette kedvét a munkától...” Nem estem pánikba, már el tudom viselni, hogy mindig csak másokról beszélnek, mások felolvasóestjére hívnak, mások könyvbemutatójára, talán hogy tapsoljak, talán hogy gratuláljak, az én estemre, ha szöködévenként egyszer nekem is összetákolnak egyet, elhűlve, sajogva nézem, hol vannak, akiknek én tapsoltam, akikért én ujjongtam? Ha olykor eszembe jut egy ötlet, nem azért gépelem le, hogy kezdjek is vele valamit, csupán azért, mert valami rejtélyes oknál fogva, muszáj megtennem. Különben fagypontra állítottam magam. Odajutottam, hogy állatira elegendem van az irodalomból. Egy hetvenévesre már senki sem figyel, ha eddig nem jutott a természetes ismertség közelébe, nézzen magába, és találja meg magában a hibát. Szép dolog az önbizalom, ha kövér, de nem mindenkit hizlalnak vele. Volt költőnk, nagy, aki még élete végén is azt kérdezte magától, tehetséges vagyok én egyáltalán? Tudomásul veszem, egy hetvenéves egyetlen sűrítménye: húzzon avart a feje fölé, csontjait egyszer a kóbor kutyák fogják kikaparni a tavasi erdőben, amikor elolvad a hó. Kié lehetett ez a lábszárcsont, vajon kinek a csigolyáján ült ez az agyaggal tömött koponya, mert a természet talán lesz olyan kegyes, hogy megtölti a hiú héjat valami újabb tartalommal. Egy értelmes eb ilyenkor nyüszíteni szokott, és mintegy vadat áll, a gazdáját hívogatja. És a gazda meghajlik a nyüszítésnek, megnézi, mit őriz, kiemeli penészes koponyáját: „Bűvös edény, melyből sok jóslat áradt: / Érintselek e méltatlan kezekkel?” Vagy máshogyan mástól: „Titkos tartály, forrása jósigéknek, / méltó vagyok-e, hogy kezembe foglak?”

Itt tartottam, amikor elém került Vonnegut *Ötös számú vágóhídja*. Karácsonyra kaptam a fiamtól, valamilyen titokzatos előzmény után. Valószínűleg meséltem róla, elmeséltem, hogy ez a regény Ring

Konrád egyik kedvence volt valamikor a hetvenes évek elején, amikor olyan húsz év körüli, elszánt, hosszúhajú fiatalember volt, akinek egyetlen célja volt már akkor is, az irodalom. Költő, író akart lenni és csodák csodája, körülötte a többi ifjúsági klubos srác, aki ugyancsak író akart lenni, mind kihullott, egyedül ő maradt talpon, s éppen a minap küldött egy e-mailt: a rádióban este nyolctól kilencig, egy teljes órában, elhangzanak a gyerekkoráról írott elbeszélései. És ekkor fölmerül egy másik fiú (ma már hatvanas) a mélyből: ismét verset ír, hagyján, de jó nevű folyóiratokban. Egyelőre azonban Vonnegutról van szó. Tehát valami oknál fogva megragadt bennem, hogy Konrád valami negyven esztendeje fiatalsága egész hevével rajongott a Vágóhíder, én még akkora rajongással addig nem találkoztam, úgyhogy belém is égett, s a fiamnak többször elmeséltem, utoljára egy hónappal ezelőtt, december elején, s mindjárt hozzá is tettem: szégyen ide vagy oda, rajongás ide vagy oda, én bizony még sohasem olvastam, egyszer már éppen ideje lenne kézbe vennem. Az én fiam figyelmes gyerek, mindig tudja, mi lenne jó a születésnapomra, a névnapomra, mit hozzon a húsvéti nyúl, a Mikulás, karácsonyra meg is lepett Vonneguttal. Karácsony estéjén szörnyen röstelkedett: kapok még valami ajándékot azon túl, amit kapok, csak az internetes áruház volt olyan pofátlan, hogy elkésett vele, legyen türelemmel, azt is úgy fogja adni, mintha gyertyagyújtáskor tenné. És december 30-án este előhúzott a háta mögül egy kis kék csomagot, még át is volt kötve azzal a mostanában szokásos, elmaradhatatlan vékony műanyagszalaggal, aminek a vége, ha végighúzzák rajta az ollót, begöndörödik, mint a malac farka. – Csak ilyet kaptam – mentegetőzött. – Kétnyelvű. Csak a felét tudod használni. – Nem baj, ne törődj vele – mondtam.

Most január elseje van, az este először vendéglőben voltunk (én fizettem!), utána éjjel kettőig a Művészetek Palotájában egy ütőegyüttes meg egy énekes nagyhatalom koncertjét hallgattuk végig, háromra kerültünk ágyba, s én már öttől csak forgolódtam, végül háromnegyed nyolckor csak fölkeltem, kint a konyhában elolvastam, hogy mit írtam Utassyról, ifjúságom, egyetemi éveim barátjáról valami emlékkönyvbe. Itt-ott még javítottam rajta, és úgy kezdtem – irodalommal – az évet, hogy elküldtem e-mailben a szerkesztőnek. Gondolom, csodálkozik is, hogy nincs jobb dolgom az új év első reggelén, mint Utassyt küldözgetni. Igazán ráért volna később is. De hát valamit csinálnom kellett, ha már ügyis kész.

Szomjas voltam, a poharat a csap alá tartottam, de valami nem volt rendjén, nem akart megtelni. Gyanút fogtam, igen, talpával fölfelé állt a pohár, körben a víz úgy csurgott le róla, mint egy kis csenevész vízesés. Ebből verset lehetne írni, gondoltam, és még egyet kieszeltem, de közben megjelent a feleségem, és rám parancsolt, hogy mérjem meg a vérnyomásomat. Valami 160 körülit mutatott a műszer, erre gyorsan a nyelvem alá fújt. Először kétszer az arcomba permetezett, végül csak célba talált. Egy fél óra múlva le is csappant 120-ra, elkerült egy lehetséges, egy leselkedő agyvérzés. Lefeküdtem, fölkeltem, ebédeltünk, lefeküdtem, fél öt felé csak föltápáskodtam. Föltettem Sosztakovics ötödik szimfóniáját, és szórakozottan előhúztam az Ötös számú mészárszéket. Rosszul áll a mondat, valamit már megint a talpával fölfelé tartok. Nem a mészárszéket, az *Ötös számú vágóhidat*.

Szabad vagyok, mint a madár, egyáltalán nem érdekel, hogy mi lesz azzal, amit most csinálok, de hogy megírom, azzal az lesz, hogy nemcsak elkezdődik, be is fejeződik. Úgy számolom, hogy regénynek rövid, elmélkedésnek hosszú lesz, nagyjából száz oldal, még az is megeshet, hogy fölmege százötvenre. Ebben a pillanatban úgy érzem, minden készen áll arra, hogy befejezzem, hogy véghez vigyem, amit most elkezdek.

Ha Vonnegutnál meghal valaki, sohasem mulasztja el, hogy hozzá ne tegye: *Így megy ez*. Szép ez a balladai pöröly, de amikor már századszor olvasod, kezd az idegeidre menni. Hogy van angolul? *So it goes*. Hát akkor: – *So it goes*. – Isten neki, legyen „*Így megy ez*”, jó megjegyezni, én is kitalálok egy egykedvű, rövid mondatot, és folyton odaillesztem a hasonló helyzetek végére. Mert a helyzetek ismétlődni tudnak. Az én folyton visszatérő mondatom úgy fog hangzani: *De semmi baj*. Vagy: *De minden rendben*.

Szép, ha valaki olyan szabad, mint a madár, csak az a baj, hogy röpülni kell hozzá. *De semmi baj.* Az én íróm azt állítja, ötezer oldalt kalapált össze, mire egybeállt a Vágóhíd. Úristen, hány éven át írta, írta, húzta, vont! Nekem nincs már tíz évem, hogy ötezerből százötven oldalt zsugorítsak össze, még ezerre sem futja, hiába vagyok nyugdíjas, hiába van annyi időm, hogy mondjuk naponta négy órát a gép mellett töltsék, nem megy, más dolgaim is vannak, nem vagyok én olyan szabad, hogy hétfőtől vasárnapig órákon át verjem a billentyűket, főleg lelkileg, mentálisan nem vagyok szabad, ahhoz olyan biztos tudat kell, a siker tudata, tudnom biztosan: érdemes. Honnan szedjem én a siker biztos tudatát, amikor én olyan vagyok, mint Íróm Kilgore Troutja, akinek állítólagos hetven könyve mind-mind másik kiadónál jelent meg, egynél több egynél sohasem. Bizony megtörtént, hogy amikor legsikeresebb könyvem kéziratát odaadtam az egyiknek, rögtön olyan szerződést kötött velem, hogy vállalom, minden azon túl írandó könyvemet kizárólag ő adhatja ki, aztán amikor sikeres könyvemet csak néhány eltévelyedett, megtevesztett olvasó vette meg, következő kéziratom láttán széttárta a kezét, a szerződésből egy darab rongy lett, én pedig arrébb kullogtam egy másik kiadóhoz. A másik még szerződést sem kötött, egyszerűen kiadta minden teketória nélkül, aztán amikor neki is egy új kéziratot ajánlottam föl, szintén széttárta a kezét, én pedig egy harmadik kiadóhoz merészkedtem vele, aki volt olyan botor, hogy bedőlt neki. Köztem és Kilgore Trout közt az a különbség, hogy az ő kiadói sorban tönkrementek a könyveibe, az enyémekek viszont nem, csak túlléptek rajtam, és másokkal kísérleteztek tovább. *De semmi baj, minden rendben.* Majdnem elfelejtettem, az egyik könyvemet kítüntették egy elég előkelő díjjal, ami azonban más könyvek olvasóit nem akadályozta meg abban, hogy ugyancsak tartózkodjanak tőlem, mint ahogy erre már, ha jól emlékszem, utaltam is bizonyos példányszámokat emlegetve.

Kilgore Trout panaszkodik: *soha nem látta, hogy akár egyetlen könyvét is hirdették volna, vagy hogy bírálatot írtak volna róla, vagy hogy árusították volna.* Szegény Kilgore Trout barátom, olyan voltál, mint az én barátom, aki évente jelentet meg könyvet, s évente egyetlen bírálat sem jelenik meg róla, észre sem veszik, hogy dolgozott, hogy megint letett az asztalra valamit. Szegény Kilgore Trout barátom, léteztél-e egyáltalán? Azt mondja a Library of Congress katalógusa: *Your search found no results.* Szegény magyar barátom viszont létezik, sőt én is létezem, könnyű egy nem létező írónak panaszkodni, egy létező magyar írónak viszont túl nehéz, még a feleségével is képes összekapni, képes fölemelni a hangját, és legnagyobb sajnálatára majdnemhogy üvöltve panaszkodni. Egy kutya a házban folyton énekel, ha magára hagyják. Drága barátom, nem a te testvéred az a fekete eb? Kilgore Trout, ennél fogva, mármint annál fogva, hogy kutya sem vették, *Nem gondolt önmagára mint íróra, azon egyszerű oknál fogva, hogy a világ sohasem engedte meg neki, hogy íróként gondoljon magára.* Ezekért a mondatokért kellett nekem ajándékba kapni a Vágóhidat. Ezeket a mondatokat szépen magamra öltöm, a tükör elé állok, és boldogan illegetem magam. Ez az! Erről az öltönyről van szó, ez az én öltönyöm! Gyerünk csak vele a világ elé, lássátok, ki az a Kilgore Trout, és lássátok, ki vagyok én! S főleg: kik vagytok ti! Ezért dolgozom, ezért kínlódom? Álljunk meg egy szóra: legföljebb verejtékezem, laposra töröm a fejem egy jelzőért, hiába. Nem tudok én sem íróként gondolni magamra, most meg, hogy elmúltam hetvenéves, végképp nem. Már nincs jövőm. Mert mi történik, mondjuk, tételezzük fel, ha írok egy olyan könyvet, amely csakugyan zseniális. Minimum zseniális. Azt hiszitek, írnak majd róla? Azt hiszitek, föltűnik valakinek? Azt hiszitek, hogy egy tekintélyes író vagy kritikus fogja magát, veszi a fáradságot, és kikiáltja a világnak? Nagyon tévedtek, az írók érdeke, hogy ne legyen mellettük más író, akkor nem csak az ő könyvüket fogják venni, megoszlanak az olvasók, kevesebb olvasó, kevesebb vásárló jut rájuk. Majd bolond lesz észrevenni! Egy kritikusnak sem vagyok barátja, egy sem fog dicshimnusz t zengeni rólam: „zseniális nyelv művész”, *de semmi baj.* Nem könnyebb ilyesmire gondolni, még ha nem is igaz?

A baj az, hogy most már elegendem van Kilgore Trout panaszából, ideje, hogy elkezdődjek az én saját könyvem. Vonneguttal indult az egész. Vonnegut meg mivel kezdődött? Azzal, hogy egy német család 1848-ban kivándorolt Amerikába, jöttek sorban a német nemzedékek, mind németül beszél, aztán megszületik a kis Kurt, és ő már csak angolul tud, jön a második világháború és elhatározza, hogy hadba

lép eredeti hazája ellen, a németek elkapják, foglyul ejtik az Ardennekben, a vonat Drezdába vánszorog vele, egy olyan hadifogolytáborban őrzik, amely eredetileg vágóhid volt, és Drezda fölé repülnek az amerikai meg az angol bombázók, és egyetlen nap, 1945. február 13-án nagy tűzvész közepette porrá törnek, elégetik a várost, Vonnegutot nem érik el az amerikai pilóták, pedig mindenkit el akarnak érní, mert egy betonból, jó vastagon megépített húsraktárban bujkál a fölakasztott fél disznók, fél marhák között. Huszonkét éves, most lép át a huszonharmadikba. Hullákat éget, hullákat temet, romot takarít, végül hazatér. Drezdában mint egy torony, úgy emelkedik ki egy teáskanna, egy átkozott teáskanna. Egy negyvenhárom éves amerikai tanár, aki ilyen vénen a fiatal katonák közé keveredik, elemel egy ártatlan teáskannát, úgy látszik, teát szeretne főzni, s a németek német alapossággal szabályos tárgyalást vezetnek ellene, és minden további nélkül kivégzik. Vonnegut mindent túlél, Franciaországon át hajóra rakják, és otthon elkezd a polgári életet. Újságíró, sajtópropagandista, elkezd írni. 1947-ben megjelenik három elbeszélése, annyi pénzt zsebel be érte, ami több mint egy egész esztendei fizetése, és fölmond, csak az irodalomnak él. Ez az értelme, hogy az ősei száz évvel azelőtt hajóra szálltak, elhagyták Németországot. Drezda értelme pedig az, hogy megírta a Vágóhidat.

Drága őseim, ti miért nem hagytátok el a nagy magyar alföldet, most én is amerikai író lehetnék Amerikában, és egy valag pénzt utalnának át a számlámra, én pedig fölmondanám a nyugdíjamat, állományba helyezném, aktiválnám magam, és csak írnék, írnék, írnék, ha volna kedvem egyáltalán hetvenévesen regényt írni. Egy vágóhidja mindenkinek van, én is megtalálnám a saját vágóhidamat.

Sejtelmek gomolyogtak bennem, végül összeálltak: az én vágóhidam az az összeomlás, ami hetvenévesen ért, hogy minden hiába, nem lesz már belőlem nagy író, már itt gubbasztok örökre ebben a lombos utcára néző szobában, hol írok, hol nem írok, hol kitalálok egy verset, egy elbeszélést, hol nem, hol elküldöm egy-egy szerkesztőségnek, még csak ki sem kell lépnem a házból, helyben, az asztalnál elvégzi a postázást az internet, és hol kapok választ, hol nem, kéziratot egy-egy szerkesztőség ha kér tőlem, a válasz hol rossz, hol jó, és ha papírra terítenek, akkor is minden úgy megy tovább, mint addig. Állítólag azért szoktak írni, hogy észrevegyék az embert. Amit sikernek hívnak. Azon töprengek hetek óta, minek is írok, a sikerért vagy egyszerűen csak el akarok mondani ezt-azt, ha meg csak kikíváncozik belőlem valami, és meg kell írni, akkor minek törődnöm sikerrel, kudarccal. Nem áltatom magam: azért igyekeztem jól megformálni minden verset, amennyire csak telt tőlem, hogy észrevegyenek, sőt még díjakra is áhítoztam, erre mi a nagy felelet? Vannak díjbeszedők, és vannak, akik az eresz alatt álldogálnak egyre zsidbadtabb lábbal, és az istennek sem esik rájuk egyetlen szeme sem az elismeréseknek. Ez a Kilgore Trout-effektus. Állítólag Vonnegut apja, a példátlanul sikertelen író Kilgore Troutnak az ihletője. Vonnegut az apja miatt írta úgy a nevét egészen 1971-ig, negyvenkilenc éves koráig, hogy Jr., junior, ifjabb. Elég későn lett belőle felnőtt. Én szerencsére eleitől fogva önmagam vagyok, nem Jr. Jr. csak ezután leszek, sőt éppen ettől a pillanattól fogva. Én vagyok az, aki sose nő fel. Apám sokszor hajtogatta, hogy sose fogsz felnőni, minél fogva a felnőttiséget valami szörnyű helyzetnek képzeltem el, úgy, hogy egyedül állok az országút szélén, egy fillér sincs a zsebemben, egy karéj száraz kenyérem sincs, ott halok éhen, mert nem tudok felnőtt lenni. Csodálkozva vettem észre, amikor elvégeztem az egyetemet, és beálltam dolgozni, hogy pénzt kapok érte, a pénzből meg tudok ebédelni, párizsit, paprikát tudok vásárolni vacsorára, sőt szóba állnak velem az emberek, albérletet kínálnak, én elfogadom, mint felnőtt a felnőttel, úgy alkudunk meg a bérleti díjban, a díjat lerovom a fizetésemből, minden este van hová lehajtani a fejem. Azon is csodálkoztam, hogy mindenki komolyan vesz, még egy lány is, aki feleségül jön hozzám. Észrevettem, hogy a többi ember is éppen olyan, mint én, olyan felnőtt a felnőtt, amilyen én vagyok, és lassan elfelejtettem, hogy egyáltalán felnőtt vagyok. Apám se hajtogatta már, hogy ha így folytatod, nem lesz belőled ember sohase. Elfelejtette, hogy valamikor folyton valamire intett, valami olyanra, amitől ember lesz belőlem. Jó, rendben, már meghalt. Amikor jött érte a mentő, és hordágyra hengerítették a tehetetlen testet, apám visszanezett a házbeli asszonyra, és azt mondta: – Itt a vég! – Úgy is lett, még aznap elérkezett a vég. Erre a mondatra egyre gyakrabban gondolok mostanában. Négy évem volna hátra? Egyre kevesebb.

Üdvözlöm a drezdai vágóhid krónikását, üdvözlöm Vonnegutot. Üdvözlöm, akik utánam jönnek, akik

a nyomomban járnak, az új költőket, az új írókat, a tehetségeket, a zseniálisakat, sikerüljön nekik, amiben bíznak, a szép jövőben, a sikerben, a győzelemben, a diadalban, és azt üzenem nekik, hogy ne nyavalyogjanak, ne sápítozzanak, ne törje le őket az első kudarc, mert nincs nevetségesebb annál a költőnél, aki az első rémülettől, az első garázda bírálattól megőrül, az éppen olyan számár, mint az, aki egy csúfolódó gúnyvers miatt felköti magát.

(A szerző a regény megírása idején a Nemzeti Kulturális Alap alkotói támogatásában részesült.)

Armando Martinez (Mexikó): Prekolumbián - 2013

